

OKULUMU

SEVİYORUM

AREL EĞİTİM KURUMLARI

AYLIK ANASINIFI DERGİSİ

SAYI: 82 2010

İÇİNDEKİLER

ÇOCUKLARDA KARDEŞ KISKANÇLIĞI	2
ÇOCUK VE RESİM	6
ÇOCUKLARDA ÇALMA DAVRANIŞI	9
KÜÇÜK ÇOCUKLARDA KENDİ BAŞINA BAŞARMA DÜRTÜSÜ	11
ÇOCUKTA SORUMLULUK GELİŞİMİ	13
OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÖDÜL VE CEZA KULLANIMI	16

KAYNAK

Yavuzer Haluk, Ana-Baba ve Çocuk, 2007
Yavuzer Haluk, Çocuğunuzun İlk Altı Yılı, 2005
<http://www.cocukpsikolojisi.net>

ÇOCUKLARDA KARDEŞ KISKANÇLIĞI

Kıskançlık, beklenen ilgi, sevgi ve şefkat eksikliğine karşı verilen doğal bir yanıttır. Kişi, kiskandığı kişiye gösterilen sevgiye bakarak kendi statüsünü kaybedeceğinden korkar.

Doğal bir duygu olan kıskançlık, sevilen kişinin bir başkasıyla paylaşamamasından ve temelde güvensizlikten kaynaklanır.

Kardeş kıskançlığının şiddeti ve dışa vurumu her çocuğa göre farklılıklar gösterebilir. Kardeş kıskançlığı duygusuyla savaşmak yerine çocuğa bu duygusunu kabul edilebilir olduğu ve nasıl baş edeceği öğretilebilir.

İlk çocuklukta kıskançlık, ana-babayı ya da ona bakan bireyleri içerir; çünkü çocuk ilgi ve şefkati şiddetle arzular, sık sık kendini diğer çocuklarla kıyaslanma içinde bulur. Küçük çocuklarda kıskançlık ise genellikle 2-5 yaşları arasında eve yeni bir kardeş gelmesinden kaynaklanan çok genel bir duygusal deneyimdir.

Küçük kardeşe duyulan kıskançlık, çocukların yaşamında en yaygın kıskançlık örneğidir. Bu tür kıskançlıkta çocuk saldırgan bir biçimde davranabilir. Kardeşine vurma, ısırma sık rastlanan davranışlardır.

Kıskançlık heyecanı, kızgınlık sonucu oluşan, insanlara yönelik bir içerleme tutumudur. Bunu oluşturan ortam çoğu kez toplumsal kaynaklı olup özellikle çocuğun sevdiği kişileri içerir.

Kıskançlık nedeniyle çocukta görülebilecek emekleme, bebekçe konuşma, biberonla beslenmeye dönme, alt ıslatma, tırnak yeme, parmak emme vb. bekleşme ve gerileme belirtileri, onun ruh sağlığını büyük ölçüde etkiler.

Burada önemli olan anne ve babanın çocuğa "Kardeşin doğdu; ama senin dünyanda değişen bir şey yok, sana olan sevgimizde bir azalma yok." gerçeğini yaşatmasıdır. Bu sözle değil eylemle gerçekleştirilmelidir. Anne-baba birlikte karar vermeli ve hareket etmeli, kendi aralarında da tutarlı olmalıdır. Babanın desteği bu durumda çok önemlidir. Baba çocuğuyla yüz yüze iletişim gerçekleştirmeli, onunla zaman geçirmeli, ortak faaliyetlerde bulunmalıdır. Anne de çocuğuyla birebir iletişim içinde olmalı, örneğin alışverişi onunla beraber yapmanın daha rahat olduğunu ve kendisini mutlu ettiğini söyleyip çocuğuna bu şekilde sorumluluk

yükleyebilir. Bu süreç içinde çocuk, statü kaybına uğramadığını fark edecek, özgüvenine yeniden kavuşacaktır. Çocuğa sorumluluk verilmeli, fakat bu abartılmamalıdır. Çocuk, anneye birlikte küçüğü korumalı, ona bilgi vermelidir.

Kardeş kıskançlığı konusunda zaman zaman zorlanan anne-babalar bazı yanlış davranışlar sergileyebilmektedirler. Kıskanç çocuğun ağlama davranışı karşısında onun isteklerine cevap verme davranışı buna örnektir. Ağlayarak istediklerini yaptıran çocuk farkında olmadan ödüllendirilmiş, böylece davranışı pekiştirilmiş olur. Böylece ağlama davranışının söndürülmesi ve kardeş kıskançlığı ile başa çıkma daha da zorlaşmaktadır.

Görülebilecek bazı kıskançlık belirtileri

- Kardeş kıskançlığı; kendine acıma, üzüntü, küçük düşme korkusu, can sıkıntısı, öfke, nefret ve intikam alma düşüncelerinin yanı sıra sevgi, koruma ve yakınlık hissetme isteği gibi karışık duyguların bileşiminden oluşmaktadır. Bu duygulardan en etkili olanları öfke, kendine acıma ve üzüntü duyguları çocukta görülebilir.
- Çocuk o güne kadar evde ilgi ve sevgi odağıyken birden ikinci plana itilmiş gibidir. Artık anne-babasının ve diğer yakınlarının sevgi ve ilgisini kardeşiyle paylaşmak durumundadır. Sevilmediği düşüncesiyle anneden tamamen uzaklaşır, içe kapanır, yemek yememeye ve zayıflamaya başlayabilir.
- Kâbus gördüklerini, çışlerinin geldiğini bahane ederek ilgiyi kendi üzerlerine çekmeye çalışırlar. Altını ıslatma, parmak emme gibi davranışlarla önceki gelişim evresine geriye dönmeye çalışabilir.
- Hem gün içinde hem de geceleri aşırı sinirli olurlar. Huzursuz bir görünümüleri vardır, sakinleşmekte zorlanır ve kimi zaman çevrelerindeki insanlara öfkeli davranabilirler. Kendine ya da eşyalara yönelik saldırgan davranışlarda bulunabilirler.
- Evden ayrılmayı reddetmeyle birlikte (Örn: okula gitmek istememe) baş ağrısı, mide bulantısı gibi psikosomatik belirtiler, (emin olmak için fiziki muayene yaptırılmalıdır) huzursuzluk, isteksizlik ve diğer stres belirtileri sık sık gözlemlenebilir.
- Yeni bir kardeşin doğumu çocukta ilgi ve koruyuculuk, sıkıntı ve kıskançlık gibi çelişkili duygular yaşanmasına neden olur. Artık eskisi kadar sevilmeyeceği korkusu daha anne hamileyken başlayabilir. Son aylarda annenin yorgun, isteksiz ve yeni gelecek kardeşin hazırlıkları ile uğraşırken çocuğun huysuzlaşmış anneden ayrılmak istememesine neden olabilir.
- Bazı çocuklar kıskançlık duygularını açıkça ortaya koyarak kardeşine vurma, onun oyuncaklarını kırma, "ondan nefret ediyorum" deme gibi davranışlar gösterirken bazıları da bu duygularını bastırır ve aşırı sevgi gösterir. Bu davranışın altında çoğu zaman anne-babanın sevgisini kaybetme, tepki görme korkusu yatar.
- Anne-babaya sık sık onu sevip sevmediklerini sorma ve sevgilerinden bir türlü emin olamama yaşanabilir.

Kıskançlıkla baş edebilme

Kardeşler arası kıskançlık tamamen ortadan kaldırılamaz, ancak hafifletilebilir. Bunun için doğumdan önce ve doğumdan sonra alınması gereken önlemler vardır.

Doğumdan Önce Yapılması Gerekenler

Çocuk evin tek çocuğu konumundayken bütün istekleri yerine getirilmemelidir. Yani şımartılmamalıdır. İlgi ve sevgi normal bir seviyede tutulursa kardeşin gelişimiyle çocuk aşırı kıskançlık durumları yaşamayacaktır.

Çocuk, psikolojik olarak kardeşinin gelişimine hazırlanmalı ve aileye katılacak ikinci çocukla ilgili bilgiler verilmelidir. Daha bebek gelmeden çocuğun ruhunda kardeşine karşı sevgi oluşması sağlanabilir.

Çocuğu bebeğin gelişimine hazırlarken kaygılı olunmamalıdır. Bazen anne-babalar fazla kaygılanır ve bu kaygılarını çocuğa da yansıtırlar. "Sakin kardeşini kıskanma!", "Hiç korkma, seni de kardeşin kadar seveceğiz.", "Ona ne alırsak, aynısını sana da alacağız." gibi ifadeler çocuğu daha da kaygılandırır.

Bebekle ilgili yapılan hazırlıklarda abartıya kaçmamak gerekir.

Doğumdan Sonra Yapılması Gerekenler

Bebeğin doğumuyla bütün ilgi onun üzerinde toplanır. Anne hastaneden döndükten sonra hep bebekle meşgul olur. Çocuk, bebeğin kendi yerini almakta olduğunu görmeye başlar. Kıskançlık duyguları ile birlikte gizli düşmanlık duygusu gelişebilir.

Kardeş kıskançlığından doğan düşmanlık, bazen kardeşe değil anneye yönelir. Bunun sonucunda çocuk söz dinlemez, yatağını ıslatır, yemek yemez. Çocuk bu davranışlarıyla dikkat çekmeye çalışmaktadır. Bunun yanı sıra düşmanlık kendine de dönebilir. İçe kapanır ya da tırnak yeme, parmak emme gibi davranışlarda bulunabilir.

Anne, bebekle ilgilenirken büyük çocuğu tamamen ilgiden mahrum etmemelidir. Anne- baba çocuğa olan sevgisini sözlerden ziyade davranışlarıyla göstermelidir.

Büyükanne/baba ve misafirler daha çok bebekle ilgilenirler. Gerekirse büyük çocukla ilgilenmeleri için uyarılmalıdır.

Bebeğin uyuduğu ortamda gürültü çıkarttığı için sert tepkide bulunmak, çocuğun kıskançlığını arttıracaktır. Çocuk sert tepki ve ceza yerine daha sakin ifadelerle uyarılmalıdır.

Bebeğe zarar verir endişesiyle çocuk, bebekten devamlı uzaklaştırılmaya çalıştırılmamalıdır. Zarar verici davranışlara yöneldiği hissedildiğinde uyarılmalıdır; ancak uyarının boyutu kabul edilebilir düzeyde olmalıdır.

Hamilelikten önce çocuk ana-babasının yanında yatarken, hamilelikle beraber çocuğu başka bir odada yatırmak yanlış bir davranıştır. Ayrıca kendi odasında yatan çocuğu, bebeğin doğumundan sonra kıskanmasın diye, ana-babasının odasına almak da doğru bir davranış değildir.

Bebeğin bakımıyla ilgili işlerde büyük kardeşin yardım etmesi sağlanabilir. Çocuk; verilen görevi yerine getirdikten sonra övücü sözlerle ödüllendirilebilir. Bu tür etkinlikler zamanla alışkanlık haline getirilirse, çocukta kıskançlık yerine koruyuculuk duygularının gelişmesini sağlar. Çocuğun duygularıyla yüzleşmesi sağlanırsa fiziksel şiddet içeren davranışlar yok

edilebilir. Örneğin; çocuk büyük ise, kardeşi hakkındaki duygularını açığa çıkarmasına etkin dinlemeyle yardım edilebilir.

Kardeşler arası kıyaslamalar asla yapılmamalıdır. Çünkü her biri ayrı yetenek ve ilgiye sahiptir. Aile içinde işbirliğine önem verilmelidir. Çocukların ilgi ve yeteneklerine göre ayrı ayrı sorumluluklar verilmelidir. Değerlendirmede çabaya önem verilmelidir.

Çocuğa kıskançlıktan dolayı kötü bir çocuk olmadığı mesajı verilmelidir. Aksi takdirde çocuk; kendini suçlu hissedecektir.

Kısacası, çocuk aileye yeni katılan kardeşinden önce nasıl bir konumda ise, kardeşi doğduktan sonra da bu konumu aynen korunmalıdır. Bu şekilde çocuk öz güvenini kaybetmeyecek ve kardeşiyle ilişkisini daha dengeli tutabilecektir.

Resim, küçük yaşlarda çocuğun sözcüklerinden daha güçlü bir anlatım aracıdır. Bu nedenle çocuğun iç dünyası hakkında bilgi edinmek üzere resimden yararlanılır.

KAYNAK

<http://www.cocukpsikolojisi.net/>
<http://www.cocukvesaglik.net/news.php?readmore=128>
<http://www.anasinifi.com/resim.htm>
<http://www.psikolojikdanisma.net/psikolojiresim.htm>

ÇOCUK VE RESİM

Her çocuk belirli bir kas olgunluğuna eriştikten sonra, kâğıt üzerinde bir-takım çizgi ve figür denemelerinde bulunur. Bireysel zekâ ve kişilik faktörlerinin yanı sıra, çocuğun çevreyle olan etkileşimi ve günlük deneyimleri, onun çizgisinin başka çocuğun çizgisinden ayrılmasını sağlar. Çocuk resmiyle adeta kendisinin bir parçasını yansıtmakta, olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini dile getirmektedir.

Küçük yaşlarda sözcüklerden daha güçlü bir anlatım aracı olan resim, bize çocuğun iç dünyası ve büyüme süreci hakkında önemli bilgiler verir.

Resim, kolay bir anlatım aracı olması nedeniyle, sınırlı sözcük bilgisine sahip bir çocuk için, kendisi ile dış dünya arasında iletişimi sağlayan bir araçtır. Resim; çocuğun iç dünyasını keşfetmek için oldukça ideal, projektif bir tekniktir. Çocukların çoğunluğunun resmi sevmeleri ise bu tekniğin kullanımını kolaylaştırmaktadır. Çocuğu kolay halde gözlemlene ve tanıma olanağı vermesi

açısından oyun gibi resim etkinliğinin de önemi büyüktür. Bu nedenle çocuğa karalama evresinden itibaren kâğıt-kalemle buluşma olanağı sağlanmalı; çocuk, dilediği şekilde özgürce çizmesi konusunda cesaretlendirilmelidir.

Çocuklar büyüyüp, olgunlaştıkça resimleri daha ayrıntılı, oranlı ve gerçekçi olur. Her yaş dönemi resimlerinin belirgin özellikleri vardır.

1-Karalama Dönemi (1-4)Yaş Arası

Çocuklar bu yaşlar arasında gelişigüzel çizimler yaparlar. Resimler daha çok oyun amaçlıdır. Çizgiler, tren rayı vb. dir.

2-Şema Öncesi Dönem (4-7) Yaş Arası

Üç yaş çocuğu tipik yuvarlak kafa çizebilir. Baş ve ayakları olan insan çizebilir. Yüz hatlarını belirleyebilir. Dört yaş çocuğu kolları ve bacakları olan çöp adam çizebilir. Beş yaşındaki çocuğunun yaptığı insan ve evler daha belirgindir. Altı yaş çocuğunun yaptığı resimlerde artık yavaş yavaş konu da belirtmeye başlamıştır. Resimlerde zemin çizgisi mevcuttur. Resimlerde saydamlık da vardır. Örneğin, ev çizimlerinde evin içindeki eşyaların da çiziliyor olması gibi.

Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Resimleri

Resimlerde belirgin herhangi bir konu yoktur. Plansızdır. Yaşıtlarının resim özelliklerinden oldukça gerilik gösterir. Resim, cılız ve ilkindir. Çoğunlukla kâğıda resim yerine çeşitli karamalar yaparlar. Ayrıntılar bulunmaz. Örneğin, insan resmi çiz dediğimizde sadece sınır belirten bir çizgi çizilir. Gözler, ağız, burun vs. çizilmez. Ev çizildiğinde çatısı, kapısı, bahçesi başka bir yere çizilir.

Çocukta resimleri ters çizme sıklıkla karşılaşıyorsa öğrenme güçlüğü çekebileceği düşünülebilir.

Üstün Yetenekli Çocukların Resimleri

Üstün kabiliyetli kişi diğer insanlardan farklı düşünebilme davranabilme kabiliyetine sahiptir. Resimlerde dikkati çeken ortak özellikler vardır. Bunlar kısaca; akranlarından üstün bir performans göstermeleri, farklı kavramlar arasında mantıklı ilişkiler kurabilmeleri, gelişmiş hayal gücü, çizilen figürlerin hareket halinde olabilmesi, renklerin genelde canlı olması kâğıdın tamamının kullanılması gibidir.

Ailede İletişim Kopukluğu ve Problemlerin Olduğunu İfade Eden Resimler

Ailede iletişim kopukluğu, aileyi konu alan resimlerde açıkça görülmektedir. Resimde aile üyelerinin birinin veya birkaçının eksikliği, (annenin, babanın, kardeşlerin; aile içinde yaşayan diğer fertlerin hala, amca,dede, ninenin çizilmemiş olması) çocuğun aile fertlerini çizmeyi reddetmesi, ebeveyn figürlerinin olmaması; parçalanmış aileyi, sevgi eksikliğini gösterir.

Çocuğun resimde anne baba ve çocukların arasına nesneleri yerleştirilmesi, aile bireylerinin arasına köprü, gökdelenler, yol, ırmak, ağaçların çizilmesi, iletişim problemlerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Anne-babanın, çok büyük çocuğun çok küçük veya anne-babadan birinin büyük değerinin küçük çizilmesi; ailede baskıyı, aile fertleri arasında problemin olduğunu, baskıcı ve otoriter tutumu, anne babanın çok abartılı çizimi onlara duyulan hayranlığı da temsil edebilir.

Resimde küçük kardeşin anne-babanın elinden tutuyor olması ve diğer çocuğun çok uzaklarda çizilmesi veya hiç çizilmemiş olması; sevgi yoksunluğunu, kardeş kıskançlığını, kendisini yok saydığını, iç çatışmaların bir göstergesi olabileceği düşünülebilir.

Çocuk Resimlerinin Genel Olarak Yorumlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Çocuğun bize kendisini yansıtması ve olaylar hakkında duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde, yalın bir anlatım aracı olan resmin önemi büyüktür. Resim etkinliğinin aynı zamanda sözsüz dili oluşturması ve bu yolla anlatımın kolay olması, yaşı ve kişilik özellikleri nedeniyle sözlü iletişim kurmakta güçlük çeken çocukları tanımadada da önemli bir teşhis aracı olmasını sağlamaktadır.

Tek resimden yola çıkarak yapacağımız bir değerlendirme bize hatalı sonuç verebilir. Çocuğun diğer resimlerine de dikkat etmeli ve toplu bir değerlendirme

yapılmalıdır. Resim değerlendirmesine başlamadan önce çocuğun genel tutum ve davranışlarını, içinde yaşadığı psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik durumu, arkadaşlarıyla, kardeşleriyle ilişkilerini, okul ve aile içi ilişkilerini, yaşını, cinsiyetini, ailede kaçınıcı çocuk olduğunu, varsa uyum ve davranış sorununun türünü, ailesinin genel özelliklerini, okul başarısını, çocuk hakkındaki genel izlenim ve görünümünü, diğer önemli özellikleri de göz önünde bulundurmak gerekir.

Resim aynı zamanda öğrenilen bir davranıştır. Resim çizmede öğretmen faktörü de önemlidir. Çocuklar resim çizmeyi kendi kendilerine, ailelerinden, öğretmenlerinden veya arkadaşlarından öğrenebilirler.

Konu seçimi yapmadan “Haydi bakalım bize bir resim çiz.” dediğimizde, çocuk ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda içinde yaşadığı psikolojik duruma uygun ve hayal gücünün de etkisiyle resim çizebilir. Serbest konu verdiğimizde çocuğun çizmiş olduğu resimdeki tema da çok önemlidir.

Resim deęerlendirilmesi projektif bir tekniktir. Yorumlar, yorumlayana göre deęişkenlik gösterebilir.

KAYNAK

Uzm. Psk. Şebnem Kartal / <http://www.cocukpsikolojisi.net>
Yavuzer Haluk, Çocuk Psikolojisi, 2008
<http://www.cocukgelismi.org>

ÇOCUKLARDA ÇALMA DAVRANIŞI

Çocukta doğuştan mülkiyet kavramı yoktur. Çevresinde gördüğü hoşuna giden eşyayı, oyuncağı düşünmeden kendisininmiş gibi kullanmaya girişir. Mülkiyetin anlamı, çocuğun gelişimine uygun olarak aile içerisinde kendisine kavratılmalıdır.

Çalma olayı, çocukta 5 yaşına kadar bir sorun oluşturmaz. Her çocuk nesnelere sahip olmanın anlamını ve başkalarına ait olan şeyleri alamayacağını öğrenmelidir. Bunu öğrenmesinin en iyi yolu, çocuğun kendisine ait eşyaların olmasını sağlamaktır.

Küçük yaşlarda çocukların başkalarına ait olan şeyleri izinsiz almalarına sık rastlanır. Ancak bu tür

eylemleri, “çalma” olarak kabul etmemek ve bu şekilde isimlendirmemek gerekir. Özellikle 3-6 yaşları arasında çocuklar gittikleri evlerde veya kreşte arkadaşlarında gördükleri objeleri ve oyuncakları almakta sakınca görmezler. Çocuğun bu davranışının altında yatan neden, beğendiği nesneyi yanında bulundurmaya çalışmaktan öte bir şey değildir. Okul öncesi dönemde mülkiyet duygusu tam olarak gelişmediği için, çocuklar, başka birine ait bir eşyayı izinsiz olarak almanın kötü bir davranış olduğunu anlamakta güçlük çeker. Bu nedenle, çalma davranışının bir uyum ve davranış bozukluğu olarak ele alınabilmesi için çocuğun ilkökul çağına gelmiş olması gerekir.

Çocuklarda bir uyum ve davranış bozukluğu olarak görülen çalma davranışının altında yatan sebepler aşağıdaki gibi özetlenebilir;

1. Hatalı anne-baba tutumları

- Aşırı disiplinli tutum
- Kıyaslamacı tutum
- Paraya aşırı düşkünlük veya cimrilik
- Maddi cezalar verme
- Gereksinimlerin giderilmemesi
- Önceki çalma davranışının pekiştirilmesi

2. Değersizlik duygusu ve öz-güven eksikliği

Çocuğun kendini değersiz hissetmesi bu davranışı destekler. Kendini yetersiz hisseden çocuk değerli gördüğü eşyaları çalarak kendini değerli kılmaya çalışır. Yetersizlik duyguları taşıyan çocuğun anne-babasının aşırı koruyucu tutumu ve çocuğu sürekli kontrol etmeye çalışır tavırları çocuğun bu duygularını pekiştirir. Böylece, kendisine güvenilmediğini düşünen çocuk giderek öz-güvenini kaybetmeye başlar.

3. Kıskançlık ve rekabet duyguları

Kardeşlerini veya başka çocukları kıskanan çocuklar yaşadıkları rekabet duygusunu bastırabilmek için çalma davranışı gösterebilirler. Bu nedenle uyum bozukluğu gösteren çocuklarda çalmak, kıskanılan veya rekabet edilen kişiden öç almak anlamına gelmektedir.

4. Sevgisizlik ve ilgisizlik

Yeterince sevilmediğini düşünen, duygusal anlamda yeterince ilgi görmeyen çocuk, başkalarına ait eşyaları çalarak elde edemediği sevgi açığını gidermeye çalışır. Bu sebeple, kimsesiz çocuklarda, sokak çocuklarında ve aileleri tarafından dışlanmış çocuklarda çalma davranışının görülme sıklığı fazladır.

Neler Yapılabilir?

Çocuk başkasına ait bir şeyi habersiz ve izinsiz aldığı zaman ona bunun doğru bir davranış olmadığı, o kişinin veya çocuğun eşyasını veya oyuncağını bulamadığı zaman üzüleceği, suçlayıcı ve utandırıcı bir dil kullanmadan anlatılmalı ve o şeyin sahibine geri verilmesi sağlanmalıdır. Çocuğu mahcup etmemek veya karşı tarafa mahcup olmamak için yaptığı davranışı görmezden gelmek doğru değildir. Böylece çocuğunuz sizin bu konudaki hassasiyetinizi daha iyi anlamış olacaktır.

Başkalarına ait mülkiyete saygı duyarak çocuğa doğru örnek olunmalıdır.

İlk çalma olayı ile karşılaşıldığında telaşa kapılmamalıdır. Çocuğa güven duyulduğu, bu işi bir daha yapmayacağına inanıldığı söylenmelidir.

Çocuk başkalarının önünde bu davranışından ötürü utandırılmamalı ve bu davranışı eğitmenleri ve diğer uzmanlar dışında kimseyle paylaşılmamalıdır.

KÜÇÜK ÇOCUKLARDA KENDİ BAŞINA BAŞARMA DÜRTÜSÜ

Hangi yaşta olursa olsun, çocuklar zorlandıkları bir şeyi başardıklarında, kendileriyle müthiş gurur duyarlar. Yapılan bu davranış, anne ve babaların onlardan bekledikleri bir şeyse ve bunu başardıklarında övülmüşlerse, kendileriyle daha da çok gurur duyarlar.

Çocuklar birçok şeyi denemek isterler. On sekiz aylık bir çocuk düğmelere basmaya, basamakları inmeye kalkışır. Çocuk iki yaşında, şekerin kâğıdını açmaya, üç yaşında ise ayakkabılarını bağlamaya, bardağa su koymaya çalışır. Çocuklar bu işlerde kimi zaman başarılı olurlar, kimi zaman da olamazlar. Yine de kendi yapma dürtüsü küçük çocuklarda oldukça güçlüdür.

Çocuğun ilk defa oturmaya, emeklemeye, ayakta durmaya, yürümeye, ilk sözcükleri söylemeye başlamasının yetişkinlere verdiği haz büyüktür. Fakat çocuk biraz büyüdüğünde, onun deneme ve keşfetme merakı çoğu zaman büyükleri rahatsız etmeye başlar. Bu dönemde çocuğun yaşadığı gelişim aşamaları olumlu değil, daha çok tehlikeli olarak algılanır ve engellenir. Çocuğun özgürlüğünün ve öz güveninin oluşup gelişmesinde etkili olan deneme ve keşfetme eylemleri, hem onun hem kendimiz hem de eşyalar için sadece birer tehlike olarak görülür. Örneğin, kendi kendine yemek yeme, giyinme, yıkanma gibi faaliyetleri çocuklar kendileri yapmak isterler. Fakat birçok anne baba etraf kirlenir, dağınık ve bu işlem uzun sürer endişesiyle buna izin vermezler.

Çocuğun kendi yapma isteğine saygı gösteren anne-baba, onda güçlü bir bağımsızlık duygusu geliştirmeye yardım etmiş olur. İşleriyle kendisinin baş etmesine izin verildiğinde o da kendini başarılı bulacaktır. Anne-baba bir şeyi denemesi konusunda onun sık sık cesaretini kırarak olursa o da kendi yeteneklerinden kuşku duymaya başlayacaktır.

Anne-baba çocuğu en azından ilgilendiği bir işe başlama konusunda yüreklendirmelidir. Başaramazsa ona yol gösterebilir, buna rağmen çocuk işi yapamıyorsa o zaman onun yerine kendileri yapmayı önerebilirler. Çoğu zaman çocuklarının bir işle uğraşmasını seyretmek anne-babalara çok zor gelir. Bu yüzden de çocuğun başarmasına fırsat vermeden müdahalede bulunurlar. Fakat çocuk çoğunlukla onların yardımını istemez.

Anne-babalar zaman zaman oldukça zor durumlarda da karşı karşıya kalabilirler. Bir işi bitirinceye dek olduğu yerden kımıldamak istemeyen, bağırp çağırın, öfkeli bir çocuğa laf dinletmek hiç de kolay değildir. Bu gibi durumlarda, anne-baba hem başkaları tarafından yargılandıkları duygusuna kapılır, hem de çocuğun yaptıklarına sinirlenir. Fakat çocuk anne-babanın duygularını anlamaz ve çoğu zaman dikkati başka bir şeye çekilinceye dek sadece kendi isteğiyle ilgilenmeye devam eder. Bu yüzden çocuğa "bırak ben yapayım" denildiğinde, tartışmalara ve öfke patlamalarına hazır olunmalıdır.

Çocuklar, özellikle yetişkinlerin yaptığı her türlü işi taklit etmeyi ister ve bundan büyük bir keyif alırlar. Çünkü onların, her şeyi elleme ve nasıl çalıştıklarını keşfetme

isteği doğal olarak bu dönemde ön plandadır. Çocuğun gelişimi ve ileriki yıllarda nasıl olacağı, büyük oranda bizim böyle durumlarda gösterdiğimiz tutumla ilişkilidir. Yani, her şey çocuğumuzun doğal yapısında olan yapma ve keşfetme isteğine karşı nasıl davrandığımız sorusuna bağlıdır.

Yasaklar, uyarılar, dokunmak istediği eşyaları ortadan kaldırmak, onu azarlamak veya gerekirse cezalandırmak çocuğunuzun özel eşyalarınızdan uzaklaşmasına neden olabilir. Böyle bir tutum başarılı olursa, çocuk bir süre için, merakını sınırlar ve ilgi alanlarını bastırır. Bununla birlikte çocuğu zarar verebileceği eşyalardan uzaklaştırma ve itaatkâr olarak eğitme denemeleri ters tepki de verebilir. Çocuk, yetişkinlerin sürekli yasaklamaları, uyarmaları, dünyasını sınırlamaları, engellemeleri ve sonuç olarak cezalandırmaları karşısında direnebilir. Bu yolla sürekli inatlaşan, karşı koyan ve en büyük zevki yetişkinleri kızdırmak olan bir çocuk yetiştirmiş oluruz. Burada çocuğun bu şekilde davranmasının nedeni; onun sevgi ve ilgi gereksinimi dışında, kendi isteği, düşüncesi ve elleriyle bir şeyler yaratma, keşfetme ihtiyacını giderme olanağının ellerinden alınmasıdır.

Çocuğa zaman ve sabır göstermek, onda denemesi, başarmaya çalışması konusunda desteklendiği hissini uyandıracak ve bu duygu çocuğun gelecek yaşantısında da olumlu sonuçlar yaratacaktır.

Çocuğun denemek istediği şey çok zor ya da karışık olacak türdenyse aşamalara bölünebilir ve çocuğun için küçük bir bölümünü yapması beklenebilir. Bu şekilde, katkısı olduğu için sevinecek ve zamanla, adım adım, işi kendisi üstlenecektir.

Çocukların yaptığı bir iste veya keşfetme anında yetişkinler, sakın bir şekilde beklemek, korku ve sabırsızlığı bastırmak ve sadece gerekli olduğu durumlarda müdahale etmeye dikkat etmelidir. Örneğin, çocuk ayaklı bir lambanın düğmesini deniyorsa, bir kenarda durup tehlikeli bir durum oluşması karşısında onu korumak için hazırlıklı olmak yeterlidir.

Çocuğun yaptığı bir hata karşısında, hemen elinden işi alıp düzeltmek doğru olmaz. Çocuk yaptığı yanlış kendisi düzeltmesini öğrenmelidir. Eğer çocuğun yaşı bunun için çok küçükse, o zaman yapılan işi sonuna kadar izlemesine izin verilmelidir. Böylece yaptığı hatanın ne gibi sonuçlar doğurduğunu anlayacaktır. Yaptığı hata karşısında çocuğu azarlamak yararlı olmaz. Zaten çocuklar böyle durumlarda kendilerini hemen suçlu hissederler ve ağlamaya başlarlar. Ağlayan bir çocuk da ne sebep olduğu zararın düzeltilmesini izleyebilir ne de yardım edebilir. Bu durumda yapılabilecek tek şey, onu teselli etmek olacaktır. Bu da çocuğun gözlemleyerek öğreneceği birçok şeyden geri kalmasına neden olur.

Günümüzde gerek eğitimcilerin gerekse de anne-babaların temel amaçlarının başarılı, ne istediğini bilen, özgüven sahibi, kendini iyi ifade edebilen, yeteneklerini ön plana çıkartabilen, mutlu, yaşadığı çevreye uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmek olduğunu görüyoruz. Bu gibi özelliklere sahip birey yetiştirmek için öncelikle çocukların küçük yaşlarda kazanmaları gereken bazı değerler vardır.

Bu değerler, çocuğun yetişkinlik yaşantısında önemli bir yere sahiptir; çünkü bu değerler, aynı zamanda huzurlu, mutlu ve başarılı bir yaşantının da temel anahtarlarıdır.

KAYNAK

MACKENZIE, Robert J. (2000) "Çocuğunuza Sınır Koyma", HYB Yayıncılık, Ankara
SELÇUK, Ziya; GÜNER, Nedret (2000) "Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları", Pegem Yayıncılık, Ankara
YAVUZER, Haluk(1996) "Çocuk Eğitimi El Kitabı", Remzi Kitabevi, İstanbul
BLUESTEIN, Jane (2000) "Ana Babaların Yapması ve Yapmaması Gerekenler", HYB Yayıncılık, Ankara

ÇOCUKTA SORUMLULUK GELİŞİMİ

Bu yazıda üzerinde duracağımız değer; sorumluluk bilincidir.

Sorumluluk; bir görevi üstlenme, bu görevin gereklerini yerine getirebilme ve bu sürecin olumlu ve olumsuz yanlarının sonuçlarını yüklenebilme anlamına gelir.

Sorumlu bir çocuğu tanımlarken; kendine güvenli, bağımsız davranabilen, yaptığı işi sonuna kadar götürebilen, davranışlarının sonuçlarına katlanabilen, kendi kararlarını kendi verebilen ve bu kararları verirken elindeki kaynakları kullanabilen ve bağımsız davranabilen gibi özellikleri de kullanabiliriz.

Sorumluluk bilincini kazanmak, oldukça uzun bir süreç olmakla birlikte, özellikle küçük yaşlarda kazanılmaya başlanması gereken bir değerdir. Elbetteki çocuklar sorumluluk duygusuyla doğmazlar. Ancak sorumluluk sahibi olmayı öğrenme pek çok kişinin sandığından daha erken bir yaşta başlar. Bir bebek dünyaya geldiği ilk andan itibaren çevresinde sezinlediği olaylardan etkilenir. Anne-babanın özenli yaklaşımları, bebeğin ihtiyaçlarına karşı gösterdikleri duyarlılıkları, bebeğin gereksinimlerini zamanında karşılamaları ile gelişmeye başlayan sorumluluk duygusu, ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına uygun bazı görevleri vermesiyle de yerleşmeye başlar ve bir bilinç haline gelir.

Sorumluluk öğrenmek de tıpkı diğer değerleri öğrenmek gibidir. Çocuk ne kadar çok denerse bu konuda o kadar çok başarılı olur. Bir çocuğun sorumluluk alabilmesi için öncelikle öz güveninin pekiştirilmesi, yüreklendirilmesi, alacağı sorumluluğun tarifi ve nedenleri, sorumluluğu yerine getirmede güçlük çektiği zamanlarda olası nedenlerin tartışılması ve bunların geri bildirimi gereklidir. Anne babaların sorumluluk kavramını çocukları ile paylaşmaya başlamalarından önce kendi sorumluluk anlayışlarını algılamalarında ve bu konuda eleştirel olmalarında yarar vardır.

Sorumluluk Bilinci Nasıl Kazandırılmalıdır?

Daha önce de söylediğimiz gibi sorumluluk bilinci küçük yaşlarda kazandırılmalıdır; ancak her çocuk aynı yaşta veya zamanda aynı sorumluluğu yerine getirebilir diyemeyiz. Çünkü bilindiği gibi her birey farklıdır ve sorumluluk bilinci de çocuktan çocuğa farklılık gösterir. Bu süreç içerisinde çocukların bireysel farklılıkları muhakkak dikkate alınmalıdır.

Bu bilinci kazandırma konusundaki en önemli nokta; anne babaların çocukların yapması gerektiği işleri, görevleri yapmayı bırakmaları ve çocuklarının kendi görevlerini kendilerinin yerine getirmeleri gerektiği konusunda ısrarcı olmalarıdır. Anne-babalar; çocuklarının yapabilecekleri şeyleri kendileri yaparak, yaşamları boyunca ihtiyaç duyabilecekleri karar verebilme, seçim yapabilme, girişken davranabilme gibi becerilerin gelişimini de engellemiş olurlar.

Sorumluluk bilinci kazandırırken özellikle üzerinde durulması gereken noktalar şunlardır:

- Çocuğunuza yaş dönemine uygun, ufak sorumluluklar yükleyin ve onları gerçekleştirmesinde kendisine yardımcı olun. Bu sorumlulukların üstesinden gelme yeteneğini gösterirse onu taktir etmeniz, ilgi ve şefkatinizin artması yanında bir de bir işi başarmış olmanın doğuracağı mutluluk ve gurur duygusu ona cesaret verecek ve gittikçe daha önemli sorumluluklar yüklenmeye yöneltecektir.
- Çocuğunuza, istediğinizi yapmaz ise sonucun ne olacağını ve bundan da kendisinin sorumlu olacağını söyleyin. Örneğin "Oyuncaklarını toplamamaya devam edersen, bir süre için onları kaldırmak zorunda kalacağım." gibi cümleler dile getirilebilir.
- Söylediğiniz sözün arkasında durun ve asla yerine getiremeyeceğiniz sözler sarf etmeyin. Büyük olasılıkla çocuğunuz ısrarla istemediğiniz şekilde davranacaktır. Ancak sizin dediklerinizi yapacağından emin olursa davranışını değiştirecektir. Siz tutarlı ve kararlı olduğunuz sürece çocuğunuz davranışlarının sonucundan kendisinin sorumlu olduğunu ve yapması gereken bir işi yapmazsa sonuçlarına katlanması gerektiğini öğrenecektir.
- Sorumluluk, özellikle anne-babanın sorumluluk bilinci içinde rollerini yerine getirmesiyle mümkün olur. Evde annelik görevini yeterince yerine getiremeyen, kendi sorumluluğunun bilincinde olmayan bir anne, çocuğundan sorumluluk bekleyemez. Bu nedenle anne-babalar öncelikle kendi sorumluluklarına dikkat etmelidirler.
- Onun adına düşünmek yerine, kendi başına düşünmesini sağlayın. Sorununu çözmek yerine, kendi sorununu çözmesine fırsat vermeniz, çocuğunuzun sorumluluk duygusunu geliştirecektir.
- Çözüm yolları üretirken çocuğunuza da seçme hakkı tanıyın.
- Olaylar gerçekleşirken biraz uzakta durup olayın yaşanmasına imkan verin. Böylece çocuk yaptığı davranışın sonuçlarını da görmüş olacaktır.
- Şimdiye dek kullandığınız ve bir işe yaramayan cezalandırma yöntemlerini bırakın.

Yukarıda yazdığımız tüm bu sorumluluk geliştirme yöntemlerini uygularken üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan bir diğeri ise anne-baba arasındaki tutum birliğidir. Anne bu konudaki önerileri uygulamaya çalışırken baba koruyucu bir tutum sergileyip çocuğuna

sorumluluk vermekten kaçınıyor ya da çocuğun sorumluluklarını kendisi gerçekleştiriyorsa veya tam tersi bir durum varsa yani anne aşırı koruyucu bir tutum sergiliyorsa; çocuk yine sorumluluk duygusunu geliştiremeyecektir.

Sorumlu Bir Davranış Geliştirirken;

- Öncelikle çocuk bu davranış ile ilgili olarak bilgilendirilmelidir. Çocuğun bu davranış değişimine niçin ihtiyaç duyulduğunu anlaması önemlidir.
- Daha sonraki adım olarak çocuğun bu davranış gösterip gösteremediği gözlemlenmeli çocuk bu süreç içerisinde takip edilmelidir. Davranışın ne kadar sürede yapıldığı ya da yapıp yapılmadığı zamanları belirlemek de önemlidir.
- Gerekli gözlemler yapıldıktan sonra çocuğa davranış ile ilgili geribildirim verilmesi gereklidir. Eğer sorumlu davranış sayısında artma söz konusu ise olumlu pekiştiriciler verilerek motivasyon artırılmalıdır. Eğer sorumlu davranışın ortaya çıkmasında sıkıntılar varsa, bu sıkıntılar ve olası nedenlerinin çocukla paylaşılması gerekir.
- Tüm bu süreç içerisinde özellikle sabırlı ve kararlı olmak çok önemlidir. Çünkü gelişim ve değişim zaman gerektiren bir süreçtir. Bu zaman çocuğa tanınmalı, ona kendini bu yönden kendini geliştirme imkanı verilmelidir.

Disiplin çocuk eğitiminin bir parçasıdır ve aile içindeki denge ve düzenin oluşturulmasında büyük önem taşır. Ancak disiplin çoğu zaman “cezalandırma” ile eşanlamda değerlendirilir. Her ne kadar kelime anlamıyla “katılık”, “kuralcılık” gibi kavramları çağrıştırıyorsa da gerçek anlamda disiplin, çocuğun topluma uyumu üzerinde yoğunlaşmakta, davranışı yönlendirmeyi amaçlamaktadır.

Kurallara uyum sağlayabilme, içsel denetim geliştirmede yaşamın ilk altı yılı büyük önem taşımaktadır. Çocuğu disipline etme sürecinde anne- babaların çok sık kullandığı “ödül” ve “ceza” yöntemleri doğru kullanılmadığı takdirde kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir.

KAYNAK

Yavuzer Haluk, Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi, 2009
Gökner Özcan, Bilinçli Çocuk Yetiştirme, Arkadaş Yayınları, 2009
Beil Brigitte, İyi Çocuk Zor Çocuk, Arkadaş Yayınları, 2009

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÖDÜL VE CEZA KULLANIMI

Ödül mü? Ceza mı?

Çocuk yanlış ya da kabul edilemez bir davranış gösterdiğinde ebeveynlerin sıkça başvurduğu “ceza” yöntemi bir eğitim aracı olarak tek başına yeterli olmamaktadır. Yaptığı hata sonucunda çocuğa verilen ağır cezaların, istenilen davranışı kazandırmada işlevsel olmadığı bugüne kadar birçok araştırmayla kanıtlanmıştır.

- Ceza, yanlış olan davranışı bir anlığına ortadan kaldırır; ancak doğru davranışı öğretmez.
- Sert bir biçimde cezalandırılan çocuk neyi yanlış yaptığını tam olarak anlayamaz.
- Çocuklar, özellikle de küçük çocuklar dayaağı ya da yüksek sesle bağırmayı tümüyle reddedilme olarak algılayabilir; artık bir daha sevilmeyecekleri duygusuna kapılabilirler.

- Ceza çocuklarda öfke, intikam, utanç duygularını körükleyebilir.

Davranışı yönlendirmede kullanılan “ödül” yönteminin de tıpkı “ceza” yöntemi gibi bilinçli ve kontrollü kullanılması gerekmektedir. Çocuğa doğru davranışı kazandırma sürecinde “ödül” her zaman cezadan daha etkili bir yol olmakla birlikte, bu yöntem de doğru kullanılmadığı takdirde, verilen ödül çocuk tarafından, “Sergilenen davranışın karşılığı alınmalıdır.” inancını doğurabilir. Bu yüzden ebeveynler ödül verirken daha çok manevi ödülleri tercih etmelidir. Maddi ödüllere ise, çocukların beklemediği zamanlarda ve uzun aralıklarla verilmelidir. Böylece çocuğun, gösterdiği her doğru davranışın ardından maddi bir beklenti içerisinde olmasına engel olmuş oluruz.

Cezalandırmak Yerine...

1- Kabul edilemez bir davranışla karşılaştığınızda, onun yerine alternatif davranış koymaya çalışın. Örneğin;

Markette ortalığı birbirine katan çocuğunuza:

- "Bu yaptıklarını akşam babana anlatacağım!" demek yerine,
- "Limonları seçmeme yardımcı olur musun?" demek daha yol gösterici olacaktır.

2-Çocuğun davranışını kınarken onun karakterine ilişkin sert ve kırıcı yorumlarda bulunmaktan kaçınin.

Örneğin;

Alışveriş sırasında gördüğü her şeye dokunan ve ürünleri yere düşüren çocuğunuza:

- "Tıpkı vahşi bir hayvan gibi davranıyorsun. Bu gece televizyon izlemek yok!" demek yerine,
- "Bu olan bitenden hiç hoşlanmıyorum! Çocukların koridorda koşturması ve ürünleri yere düşürmesi alışveriş edenleri rahatsız eder!" demek çocuğunuzu incitmeden niçin rahatsızlık duyduğunuzu ifade

3- Tehdit etmek yerine ona seçme özgürlüğü tanıyın.

Örneğin;

- "Eğer bir daha seni koşarken görürsem, dayığı yiyeceksin!" demek yerine,
- "Ali, koşmak yok! Ama istersen yürüyebilir ya da alışveriş sepetinin içinde oturabilirsin. Sen seç!" demek çocuğa seçme özgürlüğü sağlayacaktır.

Diyeim ki doğru davranışları sergilemenize rağmen çocuğunuz aynı davranışları sürdürmeye devam etti. Siz de alışverişinizi tamamlayamadan marketten ayrılmak zorunda kaldınız. Bir sonraki gün markete giderken çocuğunuzu götürmeyin ve ona nedenini basit cümlelerle açıklayın.

- "Dün markette çok fazla koşturduğun için bugün alışverişe yalnız gideceğim. (Bu arada çocuğunuz bir daha yapmayacağına dair sözler vererek, sizinle gelmeyi isteyecektir). Ama bir dahaki sefere yaramazlık yapmayacağına söz verersen yine beraber gidebiliriz." Böyle bir diyalog sırasında kararlı olmayı başarabilirseniz, çocuğunuza davranışının sonucuna katlanma fırsatı verir ve doğru davranışa bir adım daha yaklaşmasını sağlarsınız.

AREL EĞİTİM KURUMLARI

20.YIL

GELECEKTE BİZ VARIZ

AREL EĞİTİM KURUMLARI olarak, **20** yıllık deneyimimizle yaşamında ve mesleğinde başarılı bireyler yetiştirmenin haklı gururunu yaşıyoruz.

www.ar-el.k12.tr

AREL EĞİTİM KURUMLARI Merkez Mah. Hacı Arif Bey Sk. No. 1, 34197 Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 550 49 30 (pbx) - 630 35 05 (4 hat) **Faks:** (0212) 550 77 82 **e-posta:** ar-el@ar-el.k12.tr
AREL 2005 Anaokulu: Şenlikköy Mah. Özgen Sk. No: 6 Florya - Bakırköy / İstanbul **Tel:** (0212) 541 60 03